

Movluda ALMAMATOVA,
Guliston davlat pedagogika instituti tahririyati muharriri
E-mail: almamatovamavluda01@gmail.com
PhD D.Samatova taqrizi asosida

AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA KASBIY-MA‘NAVIY QADRIYATLARNI TAKOMILLASHTIRIASH METODIKASI

Annotatsiya

Maqolada akmeologik yondashuv asosida bo‘lajak o‘qituvchilarda kasbiy-ma‘naviy qadriyatlarini takomillashtirish metodikasi haqida so‘z boradi. Har tomonlama kamol topgan o‘qituvchini kasbiy-ma‘naviy qadriyatlar asosida tarbiyalash, bugungi davr talabi ekanligi yoritilgan. Uzluksiz ta‘limda bo‘lajak o‘qituvchi kasbiy va ma‘naviy qadriyatlarini takomillashtirishi va uni faoliyati davomida qo‘llashi mahorat talab etadi. Buning uchun o‘qituvchi o‘z ustida tinimsiz ishlashi, kasbiy- ma‘naviy qadriyatlarini takomillashtirishi va zamonaviy bilim va ko‘nikmalari orqali hayotda yangiliklar tadbiq etishi ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: o‘qituvchi, kasbiy-ma‘naviy qadriyat, akmeologik yondashuv, metodika, uzluksiz ta‘lim, kasbiy mahorat, bilim, yangiliklar.

МЕТОДОЛОГИЯ ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ И ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ АКМЕОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Аннотация

В статье говорится о методике повышения профессиональных и духовных ценностей будущих учителей на основе акмеологического подхода. Подчеркивается, что воспитание полностью зрелого педагога на основе профессиональных и духовных ценностей является требованием современной эпохи. В непрерывном образовании будущему учителю необходимо совершенствовать свои профессиональные и духовные ценности и применять их в своей работе. Для этого показано, что педагог должен неустанно работать над собой, совершенствовать профессиональные и духовные ценности, применять инновации в жизни посредством современных знаний и умений.

Ключевые слова: педагог, профессионально-духовная ценность, акмеологический подход, методика, непрерывное образование, профессиональные навыки, знания, новости.

METHODOLOGY OF PROFESSIONAL AND SPIRITUAL VALUES IMPROVEMENT IN FUTURE TEACHERS BASED ON ACMEOLOGICAL APPROACH

Annotation

The article talks about the methodology of improving the professional and spiritual values of future teachers based on the acmeological approach. It is highlighted that educating a fully matured teacher on the basis of professional and spiritual values is a requirement of today's era. In continuous education, it is necessary for the future teacher to improve his professional and spiritual values and apply them during his work. For this, it is shown that the teacher should work tirelessly on himself, improve professional and spiritual values, and apply innovations in life through modern knowledge and skills.

Keywords: teacher, professional-spiritual value, acmeological approach, methodology, continuous education, professional skills, knowledge, news.

“Eng katta boylik – bu aql-zakovat va ilm, eng katta meros – bu yaxshi tarbiya, eng katta qashshoqlik – bu bilimsizlikdir”.

Sh. Mirziyoyev.

Kirish. Dunyoda kasblar ko‘p, lekin o‘qituvchilik kasbi barchasidan a‘lodir. O‘qituvchi yonib turgan sham misolidir. U o‘zi yonishi bilan birga chor-atrofga nur-ziyo taratadi. Barcha kasblarni ham avvalo o‘qituvchi-muallim o‘rgatadi. O‘qituvchi ilm o‘rgatuvchi, yo‘l-yo‘riq ko‘rsatuvchi, tarbiyalovchi muallimdir. O‘qituvchi qancha kuchli bo‘lsa, undan ta‘lim-tarbiya olayotgan yoshlar shuncha barkamol bo‘ladi.

2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasida “yuksak bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash, oliy ta‘lim muassasalarida kuchli va salohiyatli ilmiy pedagogik kadrlar zahirasini yaratish” vazifasi belgilandi [1]. Akmeologik yondashuv sosida bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy-ma‘naviy qadriyatlarini jihatdan tarbiyalash bugungi davr talabi bo‘lib, ularni yuksak bilim va saviyali bo‘lishlari uchun turli metodlarni qo‘llaymiz. Kelajak avlodni ma‘naviy va ma‘rifiy jihatdan yetuk va barkamol, yurt ertasini o‘ylaydigan sodiq farzandlar qilib tarbiyalashda ularning o‘rni beqiyosdir.

2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan ORZ-637-sonli “Ta‘lim to‘g‘risida”gi qonunning ta‘lim bo‘limida zamonaviy davrda amalga oshiriladigan islohotlar o‘z ifodasini topdi [2]. – Biz ustozni otaday ulug‘ deb bilgan, doimo ardoqlagan

ma‘rifatparvar xalqning vakillarimiz. Men ham o‘qituvchi, muallim deganda o‘zim uchun eng aziz va hurmatli bo‘lgan, ziyoli va zamonaviy, samimiy va mehribon insonlarni tasavvur qilaman. Chunki hammamizga ham shu muallim saboq va ta‘lim berib, mehribon ota-onalarimiz qatorida tarbiyalagan, – dedi davlat rahbari[3].

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Zamonaviy ta‘limning maqsadlaridan biri kasbiy faoliyatda yuqori natijalarga erishuvchi jamiyatda yangicha fikrlashga ega, kasbiy va hayotiy muammolarni nostandart va samarali yechimlariga tayyor bo‘lgan o‘qituvchilarni tayyorlashdan iborat. Akmeologiya inson hayotining cho‘qqilariga erishishning umumiy qonuniyatlarini o‘rganish haqidagi fundamental fan sifatida psixologiya, pedagogika, madaniyat-shunoslik, falsafa va boshqa fanlar nuqtai nazaridan inson haqidagi ilmiy bilimlarning butun majmuasini birlashtiradi.

“Akmeologiya” so‘zi yunon tilidan olingan bo‘lib, ikkita ma‘noni anglatadi: akme - tepa, logos - ta‘limot bo‘lib, “akmeologiya” atamasi insonning eng yuqori yutuqlari haqidagi fanni anglatadi. Akmeologiyaning tadqiqot obyekti - bu akme shaxs ya‘ni yetuk shaxs, obyektiv qonuniyatlarga asoslangan holda kasb faoliyatining va ijodiy faoliyatning metodologik,

texnologik hamda gumanitar jihatlarini o'rganish jarayonida jamiyat rivojida kasb-hunar moddiy, ma'naviy jihatlar bilan bog'liq akmeologik muammolarni aniqlaydi. Bugungi kunda bozor munosabatlarining rivojlanishida yangi kasb-hunarlarni shakllantirish, davr talabiga mos keluvchi yetuk kadrlar yetishtirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Globalizatsiya jarayonlariga ijodiy kompleks yondoshish, kasbkorlik madaniyati, komillik va mukammallik haqida alloma va mutafakkirlarning qarashlarini tahlil etishda milliy va umuminsoniy qadriyatlariga xos jihatlarini va zamonaviy tajribalarni chuqur egallash, texnika, texnologiya va axborot madaniyatini o'zlashtirish masalalari ham akmeologiyaning obyektlaridan biriga aylanib bormoqda.

V.N.Maksimova ta'kidlaydiki, akmeologik yondashuv turli xil ijodiy faoliyat turlarini amalga oshirishda ta'lim tizimi va ta'lim jarayonining sub'ektlarini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu yondashuv o'qituvchining subyektiv fazilatlarining ijobiy invariantlarini uning shaxsiy va kasbiy o'sishining ijobiy xususiyati sifatida aniqlashni, kasbda yuqori natijalarga erishishga hissa qo'shishni o'z ichiga oladi. Bu fazilatlariga quyidagilar kiradi:

- yangi tajribalarni o'rganishga ochiqlik;
- kasbiy faoliyatning optimal modellarini ishlab chiqish istagi;
- o'z kasbiy xulq-atvorini adekvat baholay olish qobiliyati;
- ishda ijodiy yutuqlarga qaratilgan yuqori motivatsiya [4].

N. Maksimova ta'lim sifatini yuqori cho'qqilarga ko'tarishda o'qituvchining akmeologik modelini taqdim etadi, uning tarkibiy qismlari uning kasbiy, shaxsiy va ma'naviy yetukligi, shuningdek, o'qituvchining akmeologik pozitsiyasi kabi muhim tarkibiy qismlardan iborat. O'qituvchi ma'naviy-kasbiy qadriyatlarni rivojlantirishda ham ilmiy, ham ijodiy yondashishi zarur. O'qituvchining shaxsiy yetukligi uning mustaqil fikrlashini anglatadi. O'qituvchi ma'naviy-kasbiy qadriyatlarni takomillashtirishda o'z ustida tinimsiz ishlashi o'qib o'rganishi lozim bo'ladi[5].

Akmeologik yondashuv asosida kasbiy-ma'naviy yetuklik odatda o'qituvchining kasbiy ongidagi eng yuqori ma'naviy ehtiyojlar va qadriyatlarga asoslangan ma'naviy o'zini-o'zi rivojlantirish qobiliyati sifatida qaraladi. Bu uning xatti-harakati va munosabatlarini tartibga solish mexanizmidir. Ma'naviyat bo'lajak o'qituvchining axloqiy hayoti va kasbiy barqaror pozitsiyasining ko'rinishi sifatida uning ma'naviy yetukligi ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi. O'qituvchining kasbiy-ma'naviy qadriyatlarni rivojlanishi jarayonlarining integratsiyasida uning akmeologik pozitsiyasi shakllanadi, bu bevosita kasbiy faoliyatning gumanistik yo'nalishi bilan bog'liq. Buning yordamida har bir talaba uchun empatiya, bag'rikenglik va "ustozshogird" o'zaro munosabatlarida ijobiy jalb qilish asosida o'rganishda muvaffaqiyatga erishish jarayonlarini ko'rish mumkin bo'ladi. Bu jarayon o'qitish va ta'limning yangi texnologiyalari bo'yicha doimiy ijodiy izlanishga qaratilgan bo'ladi. Yuqori natijaga erishishga hissa qo'shadigan o'qituvchining ob'ektiv o'zini-o'zi baholash va aks ettirishga asoslangan kasbiy faoliyatga stereotipik yondashuvlarga asoslangan bo'ladi. Bu esa o'quv-tarbiyaviy ishning yuqori sifati, o'quv jarayonini samarali amalga oshirish va umuman, zamonaviy ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.[6]

Dunyoning bir qator davlatlarida innovatsion yondashuvlar asosida o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda pedagogik ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Zamonaviy dunyo uchun zarur bo'lgan muayyan ko'nikmalarni egallashga yo'naltirilgan modernizatsion didaktik tizimni takomillashtirish, ta'lim va tarbiyaning samarali shakl, metod va vositalarini ishlab chiqish hamda ta'lim-tarbiya amaliyotiga samarali tatbiq etishga e'tibor kuchaymoqda. Respublikamizda talaba-yoshlarning kasbiy ma'naviy qadriyatini shakllantirish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, milliy g'ururni tarkib toptirish, axloqiy madaniyatini takomillashtirish masalalari bo'yicha M. Kuronov, N. Ortikov, SH. Kurbonov, X. Ibragimov, U. Maxkamov, O. Musurmonova, S. Nishonova, O. Xasanboyeva,

D. Ruziyeva, N. M. Egamberdiyeva, SH. T. Xalilova, N. SH.Erkaboyeva, J. S. Toshmatova, M. X. Tadjiyeva kabilar ilmiy tadqiqotlar olib borgan. Xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalangan holda milliy tarbiyalash jarayonini tashkil etishning samarali yo'llarini N. X. Voxidova, SH. Mirzayev, U. M. Rajabov, A. Y. Teshaboyev, G. A. Xolboyeva, milliy qadriyatlar va an'analar orqali o'quvchilarni tarbiyalashni M. Abrorov, M. Niyozmuradov, M. Aliyev, U. Toshtemirov, D. R. Xolikov, M. K. Bozorova, M. D. Mirzajonova, M. E. Xaydarov, N. X. Voxidova, U. M. Rajabov, I. M. Mirziyotov kabi olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Shuningdek, ta'lim muassasalarida tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish va o'tkazishda tarbiyaviy texnologiyalar va treninglardan hamda interfaol metodlardan foydalanilish bo'yicha A. Abduqodirov, R. J. Ishmumammedovlarning olib borgan izlanishlari oliy va boshlang'ich ta'lim muassasalarida innovatsion texnologiyalar asosida tarbiyaviy jarayonni tashkil qilish uchun dastur-u amal bo'lmoqda.[7]

Kadrlar tayyorlash milliy dasturida ta'lim tizimining kasb-hunar madaniyatiga, ijodiy va ijtimoiy faollikka, ijtimoiy-siyosiy hayotda mustaqil ravishda mo'ljalni to'g'ri ola bilish mahoratiga ega bo'lgan, istiqbol vazifalarini ilgari surish va hal etishga qodir kadrlar yangi avlodini shakllantirishga qaratilgan[8].

Akmeologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy-ma'naviy qadriyatlarni, ta'lim samaradorligini oshirish, o'qituvchi kadrlarni tayyorlash, ularda kasbiy sifatlarini rivojlantirish metodikasi M. Ochilov, N. N. Azizxodjaeva, F. R. Yuzlikaev, V. A. Slastenin, M. G. Davletshin, B. R. Djuraeva, Sh. N. Majitova, Sh. Q. Mardonov, N. M. Egamberdiyeva, S. I. Jalilova va boshqalar tomonidan o'rganilgan. Ta'lim qadriyatlarining ijtimoiy va shaxs omiliga yo'nalganlik xususiyatini ochib beradi. Ijtimoiy qadriyatlar, shu jumladan, ta'limiy qadriyatlar ham shaxsni shakllantirishga xizmat qilishi, uning qadr-qimmatini oshirishi, pedagoglar tomonidan shaxs omilining ta'lim-tarbiya jarayonlarining yetakchi subyekt sifatida tan olishini ta'minlashi, unda erkin va mustaqil fikrlash, shuningdek, ijtimoiy faollik ko'nikmalarini shakllantirishga yordam berishi maqsadga muvofiqdir.

Qadriyatlar o'zining mohiyatiga ko'ra bir necha turga bo'linadi. Jumladan inson va uning hayoti eng oliy qadriyat hisoblanadi. Inson yo'q joyda biron narsaning qadr-qimmatiga haqida so'zlash be'manilidir. Shuning uchun ham inson qadr-qimmatini e'zozlash, uning turmushini yaxshilash, bilimi va madaniy saviyasini rivojlantirish, sog'lig'ini saqlash, hayotini himoya qilish davlatimiz siyosatining asosiy yo'nalishini tashkil etadi. Jamiyatimizda yuz berayotgan tub o'zgarishlarning, islohotlarning barchasi kishilar hayoti to'q, farovon, go'zal yashashi, inson o'zini chinakam erkin his etishi, o'z mehnati natijasining, o'z taqdirining, o'z mamlakatining egasi bo'lishini taminlashga qaratilgandir[9].

Akmeologik yondashuv yordamida kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini takomillashtirishni turli qirralarini hisobga olgan holda, malakali mutaxassislarning ijodiy qobiliyatlarini ochish va rivojlantirish muammolarini oldingi o'ringa chiqib bormoqda. Bu borada ta'lim tizimida o'qituvchi shaxsiga e'tibor katta. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy moslashishini akmeologik jihatdan tadqiq qilinsa bugungi zamon talabiga mos, biroq avvalgi chuqur bilimlarga ham ega yetuk o'qituvchi shaxsini, o'z ishining mutaxassisi etib yetishtirish jarayoni juda murakkab pedagogik va psixologik jarayon hisoblanadi.

Yosh avlodga ta'lim tarbiya beruvchi yetuk mutaxassis kadrlar tayyorlash muhim ustivor masala bo'lib qolaveradi. O'qituvchi shaxsi o'z ustida tinimsiz ishlashi hamda izlanishi masalasiga e'tibor bugungi kunda ham juda katta. Akmeologik yondashuvlar asosida o'z faoliyatining akme darajasiga intilish va uni ro'yobga chiqarish ustida yangi usul va har kim oziga hos yo'nalishlaridan borishini talab etadi. A. A. Derkachning fikricha akmeologiyada modelga murojaat qilish zarurati bizga psixologik hodisani tasavvur qilish, uning muhim xususiyatlarini, tarkibiy xususiyatlarini, mexanizmlarini, shakllanish darajalarini ochib berishga imkon beradi[10].

Rivojlanayotgan ta'limga yo'naltirilgan akmeologik texnologiyalar o'quv jarayoniga quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni hisobga olgan holda muvaffaqiyatli tatbiq etiladi:

– ta'lim muassasasida akmeologik muhitni ta'minlash, agar u yaxshi o'qish nufuzli bo'lsa, turli xil faoliyat turlarida ijodiy yutuqlarga intilish, o'ziga xoslikni taklif qilish, jamoada talabalarining ijtimoiy mavqeini oshirishga ijodiy ta'sir ko'rsatadigan yechimlar;

– ta'limning har bir bosqichida (maqsadli, motivatsion, operativ, samarali, baholovchi) o'quvchilar ongi va faolligi birligining mavjudligi;

– har bir o'quvchining fan sohasi manfaatlaridan kelib chiqqan holda o'quv va kognitiv faoliyatda muvaffaqiyatga erishishga undaydigan vaziyatlarni yaratish;

– o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning gumanistik uslubini, ularning bilim va ijodiy imkoniyatlariga ishonchni ta'minlash;[11]

Belgilangan muammoga muvofiq, akmeologik yondashuv kontekstida universitet talabalarining kasbiy motivatsiyasining boshlang'ich bosqichi bu ularning o'qituvchilik faoliyatining mohiyati to'g'risidagi aniq ma'lumotlardan xabardorligi bo'lib, bu kasbiy o'zini o'zi belgilash uchun katta potentsial imkoniyatlarni ochib beradi. Pedagogik ishning insonparvarlik yo'nalishini qadr-qimmatli-semantik anglash ko'p jihatdan kelajakdagi o'qituvchilarning kasbiy o'zini o'zi belgilashini belgilaydi. O'qituvchilik kasbiga nisbatan qadriyat yo'nalishining eng muhim yo'nalishlaridan biri bu pedagogik idealni shakllantirish bo'lib, u "tasvir" shaklida harakat qiladi, pedagogik hodisalarni bilishda sub'ektiv-ob'ektiv xususiyatni ifodalaydi. U ideal va real pedagogik ob'ektlarning xususiyatlarini, ularni pedagogik voqeelikka nisbatan ob'ektivlashtirish imkoniyatini o'zida mujassam etadi. O'qituvchining "ideal qiyofasi" talabalar o'rtasida bevosita pedagogik jarayonda shakllanadi, u nafaqat ong darajasidagi kognitiv sohani, balki ularning keyingi kasbiy rivojlanishini rag'batlantiradigan hissiy va hissiy tajribalar to'plamini, "akme" kasbdagi yutuq cho'qqisi sifatida namoyon etadi[12].

Natija va muhokama. Akmeologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy-ma'naviy qadriyatlarini takomillashtirish uchun har bir oliy ta'lim muassasalarida darsdan tashqari vaqtlarda professor o'qituvchilar bilan ko'roq ochiq muloqotlar, munozara va suhbatlar o'tkazib turish kerak. Shunda ularda kasbga bo'lgan qiziqish ortadi, ustozlardan tajribalarini o'rganadi. O'z kasbini seva boshlaydi, mas'liyat bilan yondashish kabi xislatlarni ortira boshlaydi. Yana talabalar seminar darslarda

ikkita ikkita bo'lib kelasi darslarga tayyorlanib kelib o'z tengdoshlariga dars o'tib berishlari kerak bo'ladi. Bunda ular turli interfaol metodlardan foydalanishlari mumkin bo'ladi. Misol uchun, "aqliy hujum" "aylana stol", "qor bo'ron", "zanjir" va boshqa metodlar. Bu metodlar talabalarga o'z kasbini egasi bo'lishida katta yordam beradi.

Buning uchun o'qituvchi quyidagi bilim va ko'kinmalarga ega bo'lishi lozim:

- kasbiy bilimlarni puxta bilish bilan birga, turli bilimlardan xabardor bo'lishi;

- pedagogika va psixologiya, yoshlar fiziologiyasi, ma'naviyatshunoslik, etika, estetika, mantiq kabi o'z kasbiga oid bilimlarni mukammal bilishi;

- o'z kasbi bo'yicha jahon fanida erishilayotgan so'nggi yutuqlar, tarbiya, kompyuter va axborot texnologiyalari yangiliklaridan doimiy xabardor bo'lib borishi;

Xulosa. Kundan kunga rivojlanib takomillashib borayotgan bir davrda yoshlarga bo'lgan ishonch ortib bormoqda. Chunki ular kelajagimiz egalari. Ular qanchalik bilimli, salohiyatli, sog'lom va kuchli bo'lsalar yurtimiz shuncha ravnaq topadi, taraqqiyotning yuqori pag'onalariga, cho'qqilariga ko'tariladi. Yuksak bilim va salohiyatli yoshlar kelgusida nafaqat muvaffaqiyatga erishish ehtimoli ko'proq, balki o'quvchilar qalbidan yaxshiroq joy oladi. Bo'lajak o'qituvchining o'quvchilar bilan birgalikdagi harakati muvaffaqiyatga olib kelishi uchun o'zaro tushunish, hurmat qilish, sevish rishtalar ko'proq bo'lishi kerak. Kasbiy-ma'naviy qadriyatlarini takomillashtirishda bo'lajak o'qituvchidan tirishqoqlik, serharakatlilik, ilmga chanqoqlik, kompyuter texnologiyalarni yaxshi bilish kabi bir qator fazilatlar talab etiladi. O'qituvchilik kasbi eng qiyin, lekin shuning bilan birga faxrli va olijanob kasblardan biridir. O'qituvchi o'quvchilarni maktab programmlarida ko'zda tutilgan ilmiy bilimlar sistemasi bilan qurollantiradi, ularning dunyoqarashini shakllantiradi, xotira, diqqat va xayolini rivojlantiradi, ijodiy fikr yuritishga o'rgatadi, hissiyot va irodasini tarbiyalaydi, qobiliyatlarini rivojlantiradi, xarakterini shakllantiradi. O'qituvchi o'zining barcha ta'lim tarbiyaviy ishlarini rejali ravishda, uni asosiy maqsadi «o'zida ma'naviy boylikni, axloqiy poklikni va jismoniy kamolotni o'zida garmonik holda mujassamlashtirgan yangi odamni tarbiyalash» maqsadiga kun sayin bo'ysungan holda olib boradi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 07.02.2017 yildagi PF-4947-son "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi farmoni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-2909-son qarori. www. lex. uz.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida
4. Maksimova V.N. Maktab ta'limining akmeologiyasiga kirish. – Sankt-Peterburg: LOIRO, 2002. – P. 47.
5. Maksimova V. N. Akmeologiya: ta'limning yangi sifati. – Sankt-Peterburg: nomidagi Rossiya davlat pedagogika universiteti. A. I. Gerzen, 2002. 14-15-betlar.
6. Xoliqov A. "Pedagogik mahorat" darslik – Toshkent, 2011.
7. Xodjayev B. X. "Umumiy pedagogika" – Toshkent, 2017.
8. Barkamol avlod orzusi. – Toshkent: "Sharq", 1999, 39-bet
9. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. 54-bet.
10. Abdurahmonov A. Qadriyat – ma'naviy merosdir // «Ma'rifat gulshani» g. - 12 (77) 2007. 7-bet
11. Asqar Zununov. Pedagogika nazariyasi – Toshkent: «Aloqachi» 2001 y. 163-bet.
12. Asqar Zununov. Ulfat Maxkamov Didaktika (Ta'lim nazariyasi) Oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'llanma. – Toshkent: «Sharq», 2006 y. 125-bet
13. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent, 1998. 7-bet.